

CARTILE SATEANULUI ROMANU.

Descépta-te Romane

CARTEA IV.

APRILIE.

AN. VII. 1382.

O! nu plange poporulu mieu!...

*O! nu plange poporulu mieu,
Incredete in Domnedieu!*

*De optusprediece sute de ani
Te lupti cu-o lume de dusimani —
Probândule cà 'n alu teu sênu
Mai curge-unu sânge de românu, —
Probându cà a Romei dragi copii
Nu porta-unu lantiu pân' mai suntu vii.*

*O! nu plange poporulu mieu —
Incredete in Domnedieu!*

*In vremuri grele-ai tei copii
Se sciu intrecè'n vitejii,
Se lupta toti cà nesce lei,
Cà fetii din povesci cu smei —
Si nu las' campulu de onoru
Ci ori invingu, ori de nu — moru.*

*O! nu plânge poporulu mieu
Incredete in Domnedieu!*

*O! nu plânge poporu românu
Inéca plansu-afundu in sênu —
Cà-ci nu sci plange-alu Romei fiu
Pâna cându bratiu-i este viu,
Strainulu nu te-a 'ngenunchia*

*Pân' mai straluce stéu'a ta —
Pâna mai sênti potere 'n sênu
O! nu plânge poporu român.*

*O! nu plange poporulu mieu,
Incredete in Domnedieu!*

*Cà-ci nu apune 'n ceriu o stea
Se fia-urgia câtu de grea, —*

*Cà-ci nu se pléca unu român
Pân-are-'nca suflare 'n sênu —*

O! nu, ai Romei dragi copii

Nu pôrta-unu lantiu pân' mai suntu vii.

V. B. MUNTENESCU.

Uritulu Satului.

séu

Unu învetiatoriu bravu si unu Satu slabu.

BCU Cluj / Cent (Urmare.) sity Library Cluj

Unu ingineriu si mai multi lucratori venirà preste pucinu dela orasiu, pentru de-a sapá fântân'a propusa prin invetiatoriu. — Acésta lucrare facù unu sgomotu mare in intregu tienutulu. Cei mai multi 'si bateáu jocu de acésta incercare, si Tóderu Chioreanu veniá in fie-care dí pentru de-a aflá ca poté-si-vá aduce in curundu asinii (magarii) la adaptória. Dar' inchipuiasca-si cetitorii nostrii spaim'a de care fù cuprinsu densulu, cându intru-o séra pre loculu unde lucráu strainii adusi dela orasiu, zari o frumósa colóna de apa, pentru impartírea carei'a se grabiau a sapá siantiuri in tóte laturile cóstei capreloru. — Locuitorii din Valeni cari venirà se védia acésta minune, primirà pe Chioreanu cu hui-duituri strigându-i ca adaptórea e gata si ca trebue numai se-si aduca asinii se si-i adape la ea.

Francesulu, insciintiatu despre isbutirea lucrarei, sosí a dóu'a dí aducându cu sene si alti lucratori mai multi.

Cóst'a fù curatíta in intregulu ei si se redicará pe ea numeróse zidiri de economia. Apoi o parte se umplù de

ciurdi de boi si turme de oi, ér' alta parte se arà si semenà cu grau, cucuruzu si alte bucate.

Dar', precum amu dîsu mai susu, noulu proprietariu erà unu omu intreprindietoriu si avutu. Asié elu introdusè si in cultivarea acestui locu tote inbunatatîrile de lipsa; si prin acést'a adunà bucate mai multe si mai alese. Locuitorii din Valeni sêmtîrã indata acést'a, — cà-ci bucatele loru nu mai eráu atâtu de cercate si asié de bine platite cá inainte de ace'a; si ei incepurà a murmurá inpotriv'a fericitului loru vecinu. — Invetiatoriulu le spusè ca singurulu mijlocu de scapare este cá se aplice si ei in cultivarea tiárineloru s'ale imbunatatîrile introduse prin noulu proprietariu a cóstei capreloru. Dar' ei remaserà si mai d parte inderetnici si orbiti si respinserà cu blasteme sfaturile invetiatoriului, urmându-si plangerile seci inpotriv'a aoului proprietariu. Acest'a fiendu-ca aveá mai multa apa decátu i-i erá de lipsa, imbiã pre locuitorii din Valeni se cumpere o parte din ea, — dar' ei respinserà acést'a intre sudalmi.

— Éca avutii, strigã Grigorie Selagianu, care se credea seracu, decându numai erá elu celu mai mare proprietariu in Valeni, — nu e destulu ca-si vinde boii, grâulu, branz'a, voiesce se-si vëndia si ap'a.....

— Cá si cum ace'a nu ar' fí mai multu a nóstra decátu a lui, adausè Tóderu Chioreanu, de órece a aflat'o intru-unu pamentu care erá alu nostru.

— Si pe care n'ar' fí trebuitu se-lu vindemu nici odata, întregi ospetariulu.

Aveti dreptu, observã invetiatoriulu, dar' a fostu vendutu si acum trebue se cautamu ca óre folositoriu e se rescumperamu ap'a ori ba.

— Satulu n'a avutu trebuintia de ea pâna acum, respunserà mai multi de-odata.

— Dar' a suferitu, — observã invetiatoriulu, — fântân'a de unde aducemu ap'a e departe si drumulu care duce la ea e ostenitoriu.

— Pentru cocosiati (ghebosi) se pôte, intrerupse Tóderu

Chioreanu, — eu din parte-mi 'lu voi urcă în fuga cu amende galetile pline.

— Eu 'mi trimitu baietii, — urmă Grigorie Selagianu. Si eu aflu totudeaun'a pre cenev'a care se-mi duca galet'a, adausè domnisiór'a Irin'a Ardeleanu.

— Cu tóte acestea, observà ospetariulu, o fântâna in satu ar' fí fórte indemanateca.....

— Pentru ospetari, sfêrsi într'unu tonu batjocurosú Tôderu Chioreanu.

— Ba nu pentru ei, — observà invetiatoriulu — ci pentru cei slabi, pentru seraci si pentru femeile cari nu afla totu deaun'a omeni plecati a le aduce galetile cu apa. Gânditíve apoi ca déca din nenorocire s'ar intempla vre-unu focu in comuna, n'amu avé cu ce-lu stinge.

— De buna séma strainulu acel'a a datu cev'a frumosului si intieieptului nostru invetiatoriu cá se ne faca a-i cumperá ap'a, — dîsè Grigorie Selagianu.

Invetiatoriulu rosí pucinu si respunsè:

— Faci o banuèla reutaciósa domnule Selagianu.

— Mai pucinu reutatiósa decâtú sfatulu teu, strigà Selagianu. — Nu-i destulu ca ni-a pagubitu, facúndu cá rodurile nóstre se nu mai aiba nici o trecere la téguri. Ducá-se la dracu cu fântân'a lui aruncatória si cu ap'a lui cu totu; dela mine sciu ca nu va capeta nici unu banu, — cu atatu mai multe sudalme si blasteme inuse, pentru stricatiunea ce ni-a facutu.

— Asié, asié! strigarà toti cu unu viersu: blasteme si sudalme câtú de multe dar' bani neci unu cruceriu.

Invetiatoriulu plecá capulu cu machnire si le dîsè:

— Voi ascultati mai multu de versulu patimei, in locu de a ve cercá folosulu si binele vostru. Faceti fórte reu; si me tenu cá ve veti cáii de inderetnici'a vóstra.

Predícerea lui nu întârdía a se implini

Intr'o nópte, candu totu satulu dormiá liniscitu, invetiatoriulu se desceptá de-odata: o lumina nemesurata strabatea prin ferestrele casei s'ale, — alergá la feréstra si se infiorá vediéndu cas'a din facia cá într'o mare de focu.

Esu afara din coliba, sbiera si striga, plangându. Atunci apoi fugira pecurarii dela stân'a nostra la aloru.

— „Apoi ast'a e asiá, eu am vediutu-o cu ochii miei, nu mi-o-a spusu altulu, se me indoiescu dóra despre adeverulu ei.“

— La aceste toti barbatii incepura a-si descoperi parerile loru. Unii bagáu vina la un'a, altii la alt'a. Eu éra eu ceialalti copii, nu sciámu unde se ne ascundemu mai bene. — Mi-am pusu sumanasiulu pre capu si numai candu si candu mai dámu semne de viétia.... O! cu dulce asceptámu diu'a. — Asiu fi ascultatu bucurosu si alte patianii si asiu fi si dormitu, dar' tóte aceste eráu prea mici, pre lânga fríc'a ce-a intratu in mine; Me temeam cu deosebire de ace'a cá se nu fia fét'a padurei lânga noi undev'a si se vina la noi. Me cugetám si la ace'a cum asiu poté se scapu de s'aru intemplá un'a cá acést'a?

Atunci pentru ântâi'a data amu aflatu ce dómna mare e fric'a — si de atunci nici nu mi-am mai uitatu de ea!

(Vá urmá)

JOANU NITIU.

Scol'a.

Scóla! scóla! si iar' scóla! se strigamu neincetatu,
Câ-ci ea singura-a fostu, este, celu mai stralucitu palatu.
Lumea tóta fara scóla ar' fi iadu intunecatu.

Scóla, scól'a si iar' scóla! se fia-a nostra devisa!
Ca-óri ce bunuri, fericire numai prin ea suntu deschise;
Omulu fora scola 'n lume cade in mii de abise.

Scóla, scóla si iar' scóla! se strigámu toti in tumultu
Câte minuni suntu in lume, au nu scol'a le-a facutu?
Omulu fara scola astadi, e de totu orbu, surdu si mutu!

Arm'a cea cu focuri multe, vieti'a ce stinge-in minutu,
Nàile cu panza si-abori cari marile au strâbatutu,
Si-alte inventiuni mai multé, câte numai astadi suntu:
Cine le-a scosu la lumina din eternulu loru morméntu?

Scol'a!.. Ea-i regin'a lumii; ea e aeru, pane, apa,
Anim'a si sufletulu ea le nutresce, le-adapa;
Mam'a tuturoru din lume — scol'a-i institutu divinu,
Unicu in totu universulu: ei dara me plecu, me 'nchinu.

TEODORU POPU
invetiatoriu prim.

Bai'a de auru a economului este gróp'a cu gunoiulu.

Gunoiulu multu, gunoiulu bunu produce secerisiuri bune si câscigu curatu mare; fârà gunoiu, pre langa cea mai mare sîrguintia si incordare inca nu pôte scóte economulu de pre pamentulu seu roduri cari se-lu indestulésca. In totu loculu, unde pamentulu nu e provediatu din destulu cu materii nutritórie de plante cá plantele, pre langa o cultura corespundietoria, se dee roduri multe si bune, economulu trebuie se se ingrigiésca cá se dee indereptu pamentului, prin gunoiu, ace'a ce scóte din elu, prin producerea planteloru, de cumv'a nu voiesce a lucrá si spesá in desiertu. Materialele cari le dâmu noi pamentului, cá nutrimentu de plante, spre a produce cev'a, le numimu cu cuvetulu gunoiu.

In totu loculu, unde agricultur'a a esitu din starea sa copilarésca, unde adeca se pórtá agricultur'a cu ratiune, fia care economu scie cá numai asié pôte asceptá unu secerisiu manosu, care se-i indestulésca lipsele, déca 'si-va gunoi bene, dupa recerintia, agrii, déca nu va intreveni vre o pedépsa elementaria. Cându lipsesce gunoiulu, lipsescu materiile, cari se receru spre desvoltarea planteloru, nu ajuta nece cultur'a acurata nece alta grigia.

Gunoiu, gunoiu multu si gunoiu bunu a fostu grigi'a cea mai vechia a economului, si grigi'a acést'a totudéun'a remane noua, remane pentru totudéun'a. Si astadi, candu pre bani totudéun'a se pôte capatá gunoiu, — grigi'a acést'a a economului nu s'a delaturatu, ci s'a usiuratu numai.

Gunoiu multu, gunoiu bunu si acést'a a-lu produce pre câtu se pôte de eftinu, este scopulu celu mai de aprópe alu economului.

In tóte economiile, unde tienerea si prasirea viteloru e impreunata cu agricultur'a, economulu i-si produce insusi mai totu seuu celu pucinu cea mai mare parte din gunoiulu ce-i trebuie. Se intrebamu inse cum aduna si cum pastréza cea mai mare parte dintre economii nostri gunoiulu seu cascigatu pre fia care di? La spunerea adevérului trebuie se rosímu: modulu de a pastra gunoiulu nu s'a potutu cugetá mai réu de cum este, elu duce chiaru la nemicirea baiii de auru a economului.

Nemicu nu pradéza, cea mai mare parte a economiloru mai tare decâtu chiaru gunoiulu, — de nemicu nu se ingrigește mai réti, cá chiaru de acelu lucru, care pote se fia isvorulu bunastarei sale celei mai de-aprope.

Inainte de a trece mai de aproape la lucru, voiú se amintescu cá prin trecátu cele doue moduri despre pastrarea gunoiului, in statulu seu in gróp'a de gunoiu ori gramad'a de gunoiu.

Modulu, celu mai bunu de a pastrá gunoiulu este, unde impregiurarile economice sí form'a edificialoru concedu, cá gunoiulu se stee in staulu până a folosirea lui, — nu este lipsa de grópa de gunoiu. In cea mai mare parte din staulele nostre — mai vertosu in cele vechi — e preste putintia a lasá gunoiulu in staulu, până a folosirea lui, — aici ne trebue unu locu, unde gunoiulu se se póta pastrá, fora de a mai pierde din cele ce contiéne. Acestu modu, de a pastrá gunoiulu afora de staulu, e mai indatinatu la noi sí catra acest'a ne vomu indreptá atentiunea.

Déca vomu intrá in curtea unui economu mai micu — uneori sí intru a unui mai mare — vomu afá gunoiulu, de regula grai maditu preste olalta intru o grópa, ori in cele mai multe casure numai pre suprafaci'a pamentului, adunatu preste olalta. Aici e iertátu se curga peraiiele de apa in tempu de ploia, ap'a de pre stresina, de la fântana de néua, sí altele. Mai la tóte ploile inotá gunoiulu in apa cá intr'unu lacu, déca este in gropa mai cu sama. Dela gunoiu de regula este trasu unu perau, care conduce ap'a in zam'a de gunoiu, din grop'a ruinatoria, — de pastratu gunoiu nu e, in strada ori in gradina. Acést'a ap'a, care scóte sí spala din gunoiu tóte partile mai fine, cari se descompunu usioru, o lasa economulu a trece pre aci in colo, fora de a o bagá macar' in sama. Unde se pastréza gunoiulu gramad'a pre suprafaci'a pamentului, ce e dreptu nu-lu spala ap'a asia tare, dar' pentru ace'a lu-usca preste véra sorele sí aerulu, venturile, scotu din elu tóta poterea, sí cându suntu ploi mari, nici acést'a nu e aparatu de spalarile prin povóia.

De regula gropole de gunoiu suntu prea mici; iérn'a se gramadesce gunoiulu in ele de câte 4 până la 8 uneori sí 10 urme inaltu. In urm'a acestei'a mai cu sém'a déca nu va fi indesatu bene se descompune in graba sí mucediesce; iérn'a putrediesce cátu sí vér'a se pregatesce cá una ploia buna cu atátu mai tare sí mai usioru se-lu póta nemicí.

Pre cátu de trista e privirea gunoiului, pre atátu de reu stamu si cu udulu, care in rare locuri se aduna, ci curge pre aci in colo ori se scea in pamentu. Despre aeést'a vomu vorbí deosebi dupa pertractarea gunoiului.

Sentiulu, de a pastrá bene gunoiulu câscigatu lu-va avé fia care economu si dupa indreptarile generale premerse despre gróp'a de gunoju, se trecemu la construirea acelei'a. La construirea unei grope de gunoiu inainte de tote trebuie se intrebamu dupa scopulu gropei de gunoiu.

(Va urmá)

FELIUBIMI.

Diu'a de 14/26 Martiu, aniversar'a proclamarei Romaniei de Regatu, s'a serbatu cu mare festivitate in intréga Romani'a, precum si in capitalele celoru-alalte tieri europene. Mai solemnela a fostu serbarea arangiata cu acésta ocaziune de catra capital'a Romaniei — Bucuresci, — si de catra capital'a Rusiei — Petersburg.

Feritive de betie! Directorulu unei case de smintiti (nebuni) din Rusi'a a aretatu reulu ce urméza asupr'a omenimei din beutur'a vinarsului. Elu aréta ca vinarsulu si preste totu beuturile cari cuprindu in sine spiritu, stórcé poterea de viétia a omului i-i ia ori-ce voia de lucru si cu incetulu duce la nebunia, déca numai mórtea nu curma mai grabnicu viéti'a betivului. Dintre smintitii de su ingrigirea densului inca unu mare numeru — aprópe diumetate — suntu dintre betivi; direptu ace'a: ferití-ve de betia, care pre lângá alte multe rele, ne rapesce mosi'a stramosiésca si liniacea sufletésca!

Trei calciunari se asiédiarà intru-o ulitia. Celu de ántáiu 'si scrise de-asupr'a usiei: — *Celu mai bunu calciunariu din orasiu.* — Alu doilea cá se se recomende si mai multu 'si scrise: — *Celu mai bunu calciunariu din lume.* — Celu de alu treilea scrise numai atát'a: — *Celu mai bunu calciunariu din acést'a ulitia.* — Multímea se indestuli cu acestu diu urma

La temnitia. *Temnitiariulu* indreptánduse catra unu prinsoneriu nou: — Iá povestescé-mi si mie cev'a din viéti'a t'a. Spune-mi dreptu cene te-a facutu se víi aici?

Prinsoneriuulu: — Cene? D'apoi iá unu gendarmu.

PORTRETULUI AVRAMU JANCU care va se se tramitia tuturoru prenumerantiloru nostri, in lun'a Juniu, ca premiu de totu gratis — este aprópe gata. Elu infaciosiéza pre Bravulu Erou alu Muntiloru intogmai cum a fostu densulu in 1848 — cu ochii scanteitori de foculu iubirei nationali si cu faci'a resoluta de a dá frontu cu ori ce dusmanu i-ar' veni in cale.

Din „Cartile Sat. romanu“ mai avemu cateva esemplarie complete dela inceputulu anului. Se se recománde la poporu si tenerime. Cu portretulu lui Avramu Jancu cu totu costau pe anulu intregu numai 1 fl.

Proprietariu, Redactoru resp. si Editoru:

Pop'a Nicolae F. Negrutiu in Gherl'a.

Gherl'a Imprimari'a „Auror'a“ p. A. Todoranu 1882.